

Naturvernforbundet i Rana og omegn

v/ leder May-Lene Meyer
Gaukveien 40
8616 Mo i Rana
e-post: maylenemeyer@hotmail.com

Dag Johansen
styremedlem og saksbehandler
Skogveien 36
8613 Mo i Rana

Mo i Rana 14.05.2020

Til Olje- og energidepartementet
0033 Oslo
e-post: postmottak@oed.dep.no

Kopi: Norges vassdrags- og energidirektorat
0301 Oslo
e-post: nve@nve.no

Kopi: Kulturdepartementet (for vurdering av punkt 4 i denne klagen)
0030 Oslo
e-post: postmottak@kud.dep.no

**Klage på NVE sin tillatelse til å endre slukeevne og installert effekt i
Røvassåga kraftverk i Rana kommune, Nordland
NVE ref.nr.: 201201444-52
Klagefrist: 15.05.2020**

Krav om ny konsesjonsbehandling

Sammendrag

Naturvernforbundet i Rana og omegn leverte høringsuttalelse til NVE den 21.02.2020 vedr. denne søknaden om utvidet slukeevne og installert effekt i det evt. Røvassåga kraftverk og vi viser til denne. Vi påklager herved NVE sin tillatelse den 24.04.2020 for Norsk Grønnkraft, eid 100% av det tyske investeringsfondet Aquila Capital, til å øke slukeevnen i Røvassåga kraftverk fra 4,4 m³/s til 5,86 m³/s samt endre minste slukeevne fra 0,45 m³/s til 0,39 m³/s. Vi ber Olje- og energidepartementet avslå tillatelsen på basis av ytterligere forverrede vilkår for de fuktighetskrevene artene langs og ved Røvassåga. Og fordi det de siste årene har kommet fram ny alarmerende kunnskap om CO₂-utslipp fra drenerte/ødelagte myrer, et tema som overhodet ikke ble vurdert under konsesjonsbehandlingen av Røvassåga kraftverk i sin tid og som NVE valgte ikke å gå inn i denne gangen heller, vil Naturvernforbundet kreve ny konsesjonsbehandling. Naturmangfoldlovens §8 (kunnskapsgrunnlaget) er ikke oppfylt

verken vedrørende manglende kunnskap om potensielle rødlistede arter i og ved elveløpet eller vedrørende ødelagte, relativt store myrer i utbyggingsområdet. Det er brakt på det rene at anleggsarbeid i Røvassåga ikke har vært igangsatt på basis av konsesjonstillatelsen i 2017. Derfor vil en ny konsesjonsbehandling bli reell.

Fornyhet erkjennelse av at Røvassdalen var stedet for den første norske filmatiseringen av et litterært storverk, nemlig innspillingen av Knut Hamsuns "Markens Grøde" i 1921, tilsier også at Røvassdalen må vurderes for fredning som kulturmiljø i hht. kulturminnelovens §2 og §20. Derfor sendes denne klagen til Kulturdepartementet for uttalelse.

1. Betydelig redusert vannføring i den fraførte 1,3 km lange strekningen av Røvassåga over året med ytterligere reduksjon av vassdragets naturlige vannføringsdynamikk.

Den maksimale slukeevnen i kraftverket vil med NVE tillatelse av 24.04.2020 øke med nærmere 1/3 (33,18 %). Antall dager med overløp i et middels vått år blir redusert fra 80 til 59, dvs. 21 dager. Samtidig vil det bli seks færre dager da kraftverket står stille pga. for lite vannføring (se NVE sitt brev av 24.04.2020 side 3). I sum vil vannføringen i den fraførte 1,3 km av Røvassåga totalt sett bli betydelig mindre over året, eller som NVE skriver øverst på side 3, sitat: "flere dager med bare minstevannføring i vassdraget....Samlet vil kraftverket være i drift i 27 dager mer med endringen i slukeevnen enn ved konsesjonsgitt løsning." Den naturlige vannføringsdynamikken i Røvassåga, vil m.a.o. bli ytterligere svekket.

2. Kunnskapsgrunnlaget for de fuktighetskrevende artene i Røvassåga sin store og "utilgjengelige" bekkekløft er ved økt slukeevne ytterligere svekket.

Olje- og energidepartementet skrev i sitt konsesjonsvedtak av 23.01.2017 side 3, sitat: "Departementet slutter seg til NVEs øvrige vurderinger av konsekvensene for naturmangfold i Bakgrunn for vedtak (KSK-notat 31/2015), og legger til grunn at de fastsatte vilkårene, herunder om minstevannføring, *til en viss grad vil opprettholde leveområder for fuktighetskrevende arter.*" (vår utheving) OED erkjente altså at bestanden av fuktighetskrevende arter ville være utsatt langs et utbygd Røvassåga allerede ved tilkjent maksimal slukeevne på 4,4 m³/s og minste slukeevne på 0,45 m³/s. Dette forholdet vil skjerpes nå pga. betydelig svekket vannføringsdynamikk og fordi større deler av bekkekløfta Røvassåga renner i, ikke ble undersøkt i konsesjonsrunden.

Det ble gjort kun én-dags befarings av biolog og ikke i store deler av bekkekløfta som ble beskrevet som "utilgjengelig". Biomangfoldundersøkelsen ble i tillegg befordret og betalt av tiltakshaver hvilket er regelen ved konsesjonsbehandlinger i Norge. Utrederfirma og tiltakshaver får ved dette en felles interesse i å underrapportere slik at biomangfoldkunnskap ikke skal velte en tillatelse pluss at utrederfirmaene får seg nye oppdrag. At utrederfirmaene jevnt over finner lite av det som faktisk eksisterer, er avdekket i en undersøkelse bestilt av NVE selv. Pga. kunnskapsmanglene i utbyggingssaker gjorde NVE selv en bestilling i 2015 som resulterte i NVE-rapporten 102 – 2015 "Etterundersøkelser av flora og naturtyper i elver med planlagt småkraftutbygging" av BioFokus/ Miljøfaglig utredning – 2015. Det var en analyse av biologiske mangfoldrapporter i 20 småkraftsaker i Hordaland, Buskerud og Oppland. Resultatet av undersøkelsen var nedslående. BioFokus konkluderte slik:

"For rødlistearter vi vurderer som særlig sårbare for vassdragsreguleringer (som følge av at de antas å være spesielt fuktikrevende eller delvis i vannet) hadde vi 7 ganger så mange funn. En sammenstilling av antallet rødlistearter innenfor alle vekstgrupper (der en også inkluderer

karplanter og sopp), gir lignende mønster som for lav og moser isolert sett, med i alt 15,5 ganger flere rødlistearter pr. arealenhet i evalueringen sammenlignet med småkraftutredningene.”

På bakgrunn av disse resultatene foreslo BioFokus følgende tiltak:

”Dagens praksis der utbygger har ansvaret for å bestille biomangfoldutredninger, bør revurderes. En slik praksis kan bidra til å skape for tette bånd mellom utbygger og småkraftutreder, noe som kan føre til systematisk underrapportering av naturverdier og vinklede utredninger.”

I den aktuelle biomangfoldundersøkelsen for Røvassåga ble det dog avdekket den rødlistede arten grubbeskjegg (NT – nær truet) på gamle trær langs bekkekløfta, men altså få og ingen arter nede i kløfta naturlig nok når store deler av den ikke ble undersøkt. Naturvernforbundet i Rana og omegn vil derfor hevde at når myndighetene for det første erkjenner at bestanden av fuktighetskrevenne arter er utsatt ved en mindre fraføring av vann enn det som ligger i den nye konsesjonstillatelsen fra NVE og for det andre ikke vet hva som befinner seg av fuktighetskrevenne arter i store deler av bekkekløfta Røvassåga renner i, da kan det ikke herske tvil om at kunnskapsgrunnlaget vedr. virkningen på naturmangfoldet av tiltaket i Røvassåga er ytterligere svekket av den nye konsesjonstillatelsen på 33% økt slukeevne i kraftverket. At deler av bekkekløfta beskrives som ”utilgjengelig”, er ikke noe argument for at den ikke kan undersøkes i en seriøs biomangfoldundersøkelse. Det finnes f.eks. rapelleringsutstyr. Fuktighetskrevenne arter som lever der, har også rettsvern etter Naturmangfoldlovens §8 (kunnskapsgrunnlaget). Paragrafen må derfor komme til anvendelse i form av en ny konsesjonsbehandling fordi konsekvensene for biomangfoldet langs en utbyggt Røvassåga med ytterligere redusert naturlig vannføringsdynamikk på ingen måte er opplyst.

3. Ny kunnskap og ny lov/forskrift om bevaring av myr tilsier ny konsesjonsbehandling.

I kampen mot CO₂-utslipp og klimaendringene i verden har bevisstheten om verdien av myr og våtmarker økt betydelig siden Røvassåga ble konsesjonsbehandlet av NVE i 2015. Senest i vår gav Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) ut den omfattende forskningsrapporten ”Karbonlagring i norske økosystemer” (<https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2644829>). Rapporten anslår at det ligger lagret 7 milliarder tonn karbon i norsk natur hvorav myr og våtmark, som utgjør ca. 10% av Norges areal, er den mest karbonrike naturtypen.

Myr og våtmark har gjennom tusenvis av år tatt opp og lagret enorme mengder plantemateriale i form av torv og inneholder i følge NINA-rapporten opptil 10 – ti – ganger så mye karbon pr. m² som vanlig utmark. En norsk myr er beregnet å bygge på seg ca. 1 mm i året, altså naturlig karbonfangst fra atmosfæren, slik at en myr på f.eks. 5 meters dybde er ca. 5000 år gammel. Ingen myrer i Norge er dypere enn ca. 10 meter hvilket sammenfaller med avslutningen av siste istid. Når myr og våtmark graves opp/dreneres for vann, synker torven sammen, kommer i kontakt med oksygen i lufta og danner CO₂ som frigjøres til atmosfæren i en langvarig prosess over år. Offisiell statistikk viser at Norge p.t. har et årlig utslipp av 5,5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter fra drenerte myrer hvilket representerer vel 10% av våre samlede nasjonale klimagassutslipp. Stortinget vedtok derfor den 11. april i fjor endringer i jordlovens §11, 2. ledd slik at regjeringen fikk lov hjemmel til å endre nydyrkningsforskriften til forbud mot nydyrking av myr med snever dispensasjonsadgang (<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/stortinget-behandler-forslag-om-endring-av-reglene-for-nydyrking/id2641942/>). I England og Skottland er etablering av vindkraftverk i myr- og

våtmarksområder forbudt av samme grunn (kilde: Kronikken ”Vindkraftutbygging i torvmyr kan gi negativ klimaeffekt” av forsker Anders Lyngstad, NTNU og biologiprofessor Hans K. Stenøien, NTNU, Aftenposten 09.05.2019).

Norsk Grønnkraft/Aquila Capital har i konsesjonen fra 2017 fått tillatelse til å lage ei rørgate på 25 – 30 meters bredde med tilhørende vei gjennom et nærmere 400 meter langt og 50 – 100 meter bredt myrområde ifølge kartvedlegget i NVEs Bakgrunn for vedtak av 03.07.2015 side 40. Det står ikke noe om dybden av rørgaten, men med en vanlig rørgatediameter på ca. 1,5 meter kan en kanskje regne med ca. 2,5 til 3 meter gravedybde. Alt myrområde som blir berørt, ikke bare der det graves, vil bli drenert, eksponert for luft og medføre store CO₂-utslipp for mange, mange år framover. I og med at dybden på disse myrene er ikke undersøkt, foreligger det heller ingen kvantifisering av CO₂-utslippet fra et evt. Røvassåa kraftverk.

Denne høyst aktuelle problemstillingen med sannsynlig store CO₂-utslipp fra rørgaten/veien til inntaksdammen er overhodet ikke vurdert verken av søker i konsesjonssøknaden eller av NVE og Olje- og energidepartementet i konsesjonsbehandlingen. Og dette til tross for at vi i Naturvernforbundet i høringsuttalelsen vår av 21.02.2020 denne gangen gjorde NVE uttrykkelig oppmerksom på forholdet. NVE avviste å gå inn i problematikken i sin tillatelse av 24.04.2020. Naturvernforbundet i Rana og omegn må derfor konkludere at heller ikke på dette punktet er kravene i naturmangfoldlovens §8 (kunnskapsgrunnlaget) på noen måte oppfylt. Olje- og energidepartementet kan derfor med begrunnelsen behov for ny kunnskap om CO₂-frigjøring fra myr/våtmark i rørgate-/veitraséen beslutte ny konsesjonsbehandling.

4. Røvassdalen med Røvassåa har en ikonisk betydning i norsk og internasjonal kulturhistorie knyttet til filmatiseringen av Knut Hamsuns roman «Markens Grøde» i 1921, ett år etter at han fikk Nobelprisen i litteratur for boken.

Knut Hamsuns roman «Markens Grøde» fra 1917 er en milepel i norsk og internasjonal litteratur- og kulturhistorie, et jordbruksepos om menneskets strev fra enkel jordgamme til gårdsbruk. I jubileumsåret 2017 for utgivelsen av romanen ble den bl.a. gjenstand for mange offentlige arrangementer, f.eks. her i Rana på Rana bibliotek. Der ble det trukket fram det helt spesielle at «Markens Grøde» ble gjenstand den første norske filmatiseringen av et litterært storverk i 1921, året etter at Hamsun fikk Nobelprisen i litteratur for romanen. Og videre at filmen ble tatt opp i de nedre områdene av Røvassdalen med store norske skuespillere fra den gang (bl.a. Amund Rydland, Karen Thalbitzer, Ragna Wettergren og regi ved Gunnar Sommerfeldt). Filmene viser mange storslåtte naturscener fra Røvassdalen. I mange år var filmen regnet som tapt. Den har så en lang og spesiell gjenfinnings- og restaureringshistorie idet det først ble funnet en forkortet én times lang kopi i USA i 1971. Deretter ble det funnet en lengere kopi i Nederlands Filmmuseum i 1991. Med disse to kopiene som grunnlag ferdiggjorde Nasjonalbiblioteket og Norsk Filminstitutt en 89 minutters lang versjon i 2009, også utgitt på DVD samme år og nå fritt tilgjengelig på YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=GakLhVKnaLQ>). Det hører med til historien at Mark Knopfler, stjernegitaristen i det engelske storbandet Dire Straits, fikk se filmkopien av «Markens Grøde» tidlig på 1980-tallet. Han ble så fascinert av filmen at han komponerte den 14 ½ minutters lange, nærmest symfoniske rockekomposisjonen «Telegraph Road» på bandets 4. plateutgivelse, «Love Over Gold» i 1982, hvor Mark Knopfler i sangteksten filosoferer over sine inntrykk fra filmen.

Kulturminnelovens §2 definerer kulturminner og kulturmiljøer på denne måten: «Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.» Utfra denne

definisjonen vil de nedre delene av Røvassdalen med vassdraget opplagt falle inn under definisjonen kulturminne, nemlig opptaksmiljøet for en milepel i norsk og internasjonal film- og kulturhistorie for 99 år siden. Skal dette naturmiljøet bevares for fremtiden slik det framstår i den ikoniske filmen fra 1921, må det ikke skjemmes av ytterligere veier, grøfter, damanlegg og tørrlagte elveløp. Siden Røvassdalen ikke tilfredsstiller kravene til automatisk fredning etter kulturminnelovens §4, kan spørsmålet behandles etter lovens §20 der det står: «Et kulturmiljø kan fredes av Kongen for å bevare området kulturhistoriske verdi. Fredningen kan omfatte naturelementer når de bidrar til å skape området egenart.» En fredning av Røvassdalen og Røvassåga vil være Norge verdig som kulturnasjon. Siden heller ikke denne siden av saken var tema under konsesjonsbehandlingen av Røvassåga i 2015 og 2017 og denne gangen helt avvist som tema av NVE i konsesjonsvedtaket den 24.04.2020, så oversendes derfor dette punktet i klagen også til Kulturdepartementet for vurdering og tiltak i samarbeid med Olje- og energidepartementet.

Konklusjon

Utfra punktene 1) til 3) anmoder Naturvernforbundet i Rana og omegn Olje- og energidepartementet om å oppheve NVE sin konsesjon til Norsk Grønnkraft/Aquila Capitals av 24.04.2020 for utvidet slukeevne og installert effekt i Røvassåga kraftverk og begjære ny konsesjonsbehandling av vassdraget begrunnet i naturmangfoldlovens §8 (kunnskapsgrunnlaget) på disse to områdene:

a) De fuktighetkrevende artene i bekkekløfta er ikke på noen måte tilstrekkelig kartlagt eller konsekvensutredet for den betydelig reduserte vannføringsdynamikken konsesjonen av 24.04.2020 vil medføre.

b) De store myrområdene som blir drenert ved utbygging av Røvassåga kraftverk, er et svært viktig, men fullstendig forsømt tema i konsesjonsbehandlingen helt siden 2015.

Utfra punkt 4) og kulturminnelovens §2 og §20 tilrår vi også at det startes en offentlig utredning med spørsmål om fredning av Røvassdalen og Røvassåga for den ikoniske betydningen dalføret og elva har i norsk og internasjonal kultur- og filmhistorie. Dette forslaget oversendes derfor Kulturdepartementet for vurdering og tiltak i samarbeid med Olje- og energidepartementet.

Med hilsen

Naturvernforbundet i Rana og omegn,

v/May-Lene Meyer
leder

Dag Johansen
styremedlem og saksbehandler